



סיפורה של רות דליה וינמן

שמע ושכתב: ניב רצ'בסקי

החיים לפני

נולדתי בצ'כוסלובקיה בעיר ברנו, אני בת יחידה, תמיד רציתי אחים, אך זה לא התאפשר.

שמות הורי: אימי הרטה פלדמן, היתה עקרת בית, אבי ארמין היה סוכן נוסע במפעל לבגדי ילדים. הקשרים עם הורי היו טובים נהגנו לטייל הרבה עם המשפחה המורחבת. שיחקתי בעיקר עם הדודניות שלי, אולי היו לי חברות אחרות אך אני לא זוכרת.

גרנו בעיר גדולה (שנייה בגודלה בצ'כוסלובקיה) ברובע אמיד ואיכותי. אני זוכרת שהסבים שלי גרו באותו רחוב, שם ביליתי המון וכיון שהייתי הנכדה היחידה, זכיתי בפינוק רב, סבתא נהגה לסרוג לי בגדים לבובות וסבא היה הולך איתי לגלוש בשלג ולהפריח עפיפונים.

אני לא חושבת שנשלחתי לגן ילדים, אני חושבת שעד גיל ארבע הייתה לי ילדות נורמאלית. לא היינו דתיים, אני זוכרת שבחגים נהגנו ללכת לבית הכנסת. אני זוכרת שהשתתפתי בהקפות שמחת תורה עם אבי.

בצ'כוסלובקיה באותן שנים היה שיוון בין יהודים לנוצרים, לא הייתה אנטישמיות מורגשת, יהודים היו אזרחים מן השורה. היו מוזיקאים יהודים ושחקנים יהודים, הרבה סופרים והוגי דעות... היהודים היו שווים לגמרי לכן לא הרגשנו זרים.

(עובדה מעניינת: לצ'כיה היה נשיא מאוד ליברלי, אוהד את הציונות ויש על שמו קיבוץ בארץ, כפר מסריק)

הקהילה היהודית בעיר הייתה גדולה, היו בתי ספר יהודיים, אפילו בית הספר התיכון יהודי. לשם הגיעו תלמידים יהודים גם מחוץ לעיר.

התפנית

התפנית בחיי הייתה הדרגתית, לא הרגשתי לא רצויה בחברה אך אני בטוחה שההורים שלי הרגישו זאת, כיוון שגרנו בבית מרווח - אחת הגזרות הראשונות הייתה לעזוב את הבית ברובע האמיד לדירה קטנה ברובע פועלים. באותו בית כבר גרו הדודים שלי עם שתי בנותיהם. דבר ששימח אותי מאוד כיוון שנפשתי בדירה זו עם הדודניות שלי. היו עוד איסורים: אסור לילדים יהודים ללמוד, אסור ללכת לגני שעשועים, לפארקים, אסור להיות עצמאים בעבודה וכדומה.

אבי כנראה פוטר מהעבודה וכנראה נלקח לעבודות יזומות, הוא היה בבית רק בסופי שבוע. אמי נאלצה לעבוד מכיוון שהמצב הכלכלי היה רע. לא הרגשתי בזה כל כך, הייתי עם הדודניות שלי ונהנינו.

(קוריוז: אני זוכרת שהייתה ארוחה משפחתית ואני והדודניות שלי קיבלנו עונש ולא היינו עם כולם ולמרות זאת עשינו את כל הטקס בעצמנו בחדר השינה, לשם הורחקנו)

כשהגיע 1 בספטמבר 1941 הייתי אמורה להתחיל את כיתה א' ומאד התרגשתי. היהודים החליטו לפתוח את בית הספר בסתר היינו הולכים לבית הספר כך: בלי ילקוטים, ההורים היו מלווים אותנו עד למקום מוסכם כדי שלא תהיה התקהלות סביב בית הספר. פעם אחת בסוף הלימודים הלכתי למקום המוסכם, אמי לא הייתה שם ומאוד נבהלתי, לא ידעתי מה לעשות, ידעתי שאני צריכה לשאול מישהו או לנסוע בחשמלית. לבסוף עברו שם חברים של המשפחה שלקחו אותי.

חיינו נמשכו כך עד חורף 1941, למרות כל השינויים והאיסורים עדיין הרגשתי בטוחה ומוגנת.

לדעתי ילדים קטנים מסתגלים לשינויים בקלות

הגירוש והבריחה

כיון שהגרמנים החליטו על ההשמדה, הם התחילו לבנות גטאות ומחנות. בצ'כוסלובקיה היה רק גטו אחד שהיה בעצם עיירה שלמה, טרזינשטט, היא הוקמה לפני כמאתיים שנה לשימוש צבא הקיסר. היו שם מבנים מותאמים לצבא, וסביבם התפתחה עיירה שתושביה בין היתר נתנו שירות לצבא. הגרמנים החליטו להפוך את טרזין לגטו גדול שהיה אמור לשמש מקום איסוף ומעבר של כל יהודי צ'כוסלובקיה ולא רק.

הגרמנים פינו את כל האוכלוסיה המקומית מטרזין ושיכנו שם את היהודים. הגטו החל לפעול בסתיו 1941 ובחורף החלו המשלוחים הראשונים, באחד מהם היו דודי דודתי ובנותיהם.

אנחנו המשכנו בחיים ואז גם אנחנו קיבלנו זימון במרץ 1942. לכל אחד היה מותר לקחת רק מזוודה אחת. לקחתי איתי בובה וספר, כי בדיוק התחלתי לקרוא, הספר אבד לי אך הבובה עברה איתי את כל המלחמה.

הגיע היום המיועד 21.3.1942 לכל אחד היה מספר אישי ושם המשלוח שלנו היה AD. הובלנו לרכבות (יש לציין שהיו אלה רכבות רגילות). נסענו מספר שעות והגענו לטרזין. שם שיכנו אותנו במגורי החיילים, כך התנהלו חיינו. ניסו לארגן שם חיי חברה, אך לפני שהספקנו להכיר ולהסתדר קיבלנו זימון נוסף הפעם לפולין. אף אחד בתקופה הזאת לא ידע מה יקרה בסופו של המשלוח. המשלוח שלנו היה מאוד מיוחד - כל השאר נשלחו למחנות ריכוז, רק המשלוח שלנו נשלח לורשה, לא ידוע למה. שיכנו אותנו קרוב לגטו לא בתוכו. היינו כאלף איש המקום היה בית כנסת גדול בורשה, כנראה היו בו כיתות או חדרי ישיבה שם גרנו. היינו שם כשלושה חדשים ואז הועברנו למחנה קוונצ'ין, זה היה מחנה מיוחד. לא היו לנו בגדי אסירים ובהתחלה הילדים היו עם ההורים, המזוודות היו במחסן. יום אחד הגיעה פקודה להוציא את הילדים מהמחנה, העמיסו אותנו על מכוניות והגענו לגטו. הייתי שם יומיים-שלושה, עד שמישהו לקח אותי ועוד ילד בגילי והעמיד אותנו בקרן רחוב בגטו, פחדתי מאוד. פתאום הגיעה משאית, מישהו ירד ממנה לקח אותנו, שם אותנו בתא המטען ונסענו, כשהגענו גיליתי שאנחנו בקוונצ'ין. הביאו אותנו למרפאה שם חכו לי הורי, היינו שם כל הלילה ואז אמרו לי ללכת למשפחה פולנית זרה שישמרו עליי. באמצע הלילה נפרדתי מהורי בפעם האחרונה ואז העיפו אותי מעל הגדר שם היה גבר שנתן לי יד והוביל אותי לביתו...

האיש שנתן יד

האיש, זיגמונד גרסין, היה גרוש או אלמן. הוא גר בפרגה (פרבר של ורשה) היה לו חדר קטן עם שתי מיטות. באחת אני וחבר שלי פטר ישנו ובשנייה האיש הזה שהיה מהנדס. אחותו הייתה אלמנה עם שני ילדים היא טיפלה בנו במשך היום שזיגמונד היה בעבודה.

מה עושים שני ילדים כל היום?

המצאנו כל מיני משחקים, אבל היה לנו משעמם ואז הוא החליט ללמד אותנו מתמטיקה. הגענו לרמה גבוהה מאוד. היינו פותרים תרגילים, מגלגלים לו סיגריות. יום אחד פתאם הופיעו בדירה חלקי מכונה ושני אנשים החלו לבנות אותה. גיליתי שזו מכונת דפוס מחתרתית, זה היה מאוד מסוכן. הם היו באים מדי פעם להדפיס עלונים בלילות (כולם היו חברי מחתרת אנטי נאצית).

הגענו לדירה של מר גרסין בערך בסוף קיץ 1942, ההורים היו שולחים לנו מכתבים, המכתב האחרון שהגיע אלי היה בתחילת קיץ 1943. בקיץ הזה כל היהודים מקוונצ'ין נשלחו לטרבלינקה לסוף הידוע.

יום אחד מר גרסין נעלם. היה ל"דודה" מאוד קשה לגדל אותנו, היא החליטה בלית ברירה להפטר מאיתנו. הביאה אותנו לכביש ראשי ואמרה לנו ללכת לכיוון הנהר כי יש שם גטו. כבר שנתיים לא היינו מחוץ לבית ולכן פחדנו. באיזה שהוא שלב קיבלתי אומץ ואמרתי לפטר שאנחנו חוזרים לבית ה"דודה". הגענו חזרה ו"דודה" הייתה המומה, מאותו היום היא טיפלה בנו בנאמנות (היא הייתה נוצרייה אדוקה והרגישה שזאת מטרתה).

בקיץ 1944 התקרב הצבא האדום והיינו תחת הפגזות, לא היה לנו מקלט אז הלכנו למקלט ציבורי. הרוסים כבשו את פרגה בסוף 1944.

ורשה נכבשה בינואר 1945 ונחרבה כמעט עד היסוד.

סוף המלחמה

כשהגיע רגע השחרור הייתי בת 10 פתאום יכולנו לצאת והיינו הולכים לתחנת הרכבת בשביל לחכות לרכבות. כמובן אף לא חזר. היה לנו מקרה מאוד מרגש שקצין יהודי בצבא האדום ששמע שניצלנו מהמלחמה בא לבקר ואמר לנו שכל פעם שהגדוד שלו בסביבה אנחנו יכולים לקחת אוכל מהמטבח הצבאי.

בינתיים הבנו שאף אחד לא יבוא לאסוף אותנו ול"דודה" לא היה מה לעשות איתנו. ואז גם התארגנה הקהילה היהודית בורשה וחילקה מזון וכדומה. אותנו החליטו לשלוח לבית ילדים יהודי בחורז'וב שם היינו כמעט שנה עד אביב 1946, הלכתי לבית ספר פולני ולא באו לקחת אותנו לצ'כיה, אותי לברנו ואת פטר לפראג.

הגעתי למשפחה בה הגבר היה ניצול טרזינשטט והאישה ניצולה מריאונספריק. הם לא יכלו להביא ילדים לעולם ואני הרגשתי אצלם כמו בבית. צ'כיה הייתה אז מאוד פרו יהודית, אנשים התחילו לדבר על עליה וגם התארגנה התנועה היהודית. לא היינו שם הרבה ילדים, החלטתי שאני רוצה לעלות לארץ במסגרת עלית נוער. שוב הגיע זמן פרידה, נפרדתי ממולדתי, היינו ברכבת עולים, הגענו לבארי, עיר נמל באיטליה שם חיכתה לנו אוניה. היה מסריח שם, כולם חלו במחלת ים והקיאו כל הזמן.

יום אחד התחילו לצעוק בסיפון "הנה ארץ ישראל!" כך הגעתי באוגוסט 1949 לחיפה. ירדנו מהאוניה כל אחד קיבל תעודת עולה, ריססו אותנו ב-DDT ואז הלכתי למחנה עולים לילדים, הייתי שם בערך שבוע ואז בא מישהו ולקח אותנו למקום "רחוק רחוק" בגליל העליון לאזור שלא היה מיושב כל כך אז בשם "שדה נחמיה" שם היינו במסגרת של עלית נוער עבדנו הרבה, למדנו קצת עיברית והתחלנו חיים חדשים...

התחלה חדשה.